

Orientuj się – o wpływie zaburzonej orientacji przestrzennej na naukę szkolną

Orientacja przestrzenna (kierunkowa) to umiejętność określania lewej i prawej strony w schemacie własnego ciała oraz w przestrzeni. To również zdolność określania stosunków między przedmiotami oraz orientowania się w schemacie ciała u osoby znajdującej się naprzeciwko. Orientacja przestrzenna związana jest z procesami takimi jak: percepcja wzrokowa, słuchowa, czuciowa czy uwaga. Prawidłowa orientacja jest efektem współpracy kilku kanałów zmysłowych, przede wszystkim: wzrokowego, słuchowego, dotykowego, kinestetycznego.

Orientacja w przestrzeni jest warunkiem dobrego funkcjonowania dziecka w otaczającej rzeczywistości i stanowi bardzo ważny element w edukacji, a więc powinna być kształcona na długo przed rozpoczęciem systematycznej nauki w szkole. Problemy ze schematem ciała i orientacją przestrzenną mogą wynikać z *dysleksji rozwojowej*, szczególnie z jednego z jej typów - tzw. *dysleksji wzrokowej* (zaburzenie rozwoju funkcji wzrokowych i wzrokowo-przestrzennych), są również osiłą zaburzeń określanych jako *dyspraksja* (problem z planowaniem i wykonaniem złożonych zadań ruchowych). Uczniowie z tego typu zaburzeniami będą mieli trudności w szeroko rozumianej orientacji przestrzennej.

Najczęstszymi objawami wskazującymi na zaburzenia w schemacie ciała i orientacji przestrzennej są np.: brak zdecydowania we wskazywaniu poszczególnych części ciała; mylenie kierunków góra – dół, do siebie – od siebie, z tyłu – z przodu; mylenie stron prawa – lewa; trudności w wykonywaniu poleceń zawierających przyimki określające stosunki przestrzenne (np. nad, pod, obok, w, za, przed, od, do); nieprawidłowe planowanie układów przestrzennych i na płaszczyźnie; niechęć do zabaw konstrukcyjnych; problemy z zapamiętaniem miejsca; błędy w rozumieniu pojęć określających stosunki czasowe i pojęć dotyczących stopnia pokrewieństwa pomiędzy członkami rodziny wielopokoleniowej.

Ponadto dzieci, u których orientacja kierunkowa jest nieukształtowana lub nieutrwalona mogą napotkać na trudności:

- w pisaniu - elementy pisma lustrzanego; mylenie liter i ich kształtów, które różnią się ukierunkowaniem, np. b – p – g - d, u - n, m – w, s – z, mylenie liter z liczbami, np. 3 – E, S – 5; zamiana kolejności liter w wyrazach, wyrazów w zdaniu i cyfr w liczbach wielocyfrowych; opuszczanie końcówek w wyrazach, a nawet całych wyrazów; pomyłki w zapisie liczb i wyrazów w słupkach i tabelkach; niewłaściwe rozplanowanie znaków graficznych w zeszytach; mylenie kierunku zapisu; zły wybór linijek w zeszytach; niewłaściwe rozmieszczenie zapisu na stronach zeszytu;

- w czytaniu – mylenie znaków graficznych; przestawianie kolejności liter, sylab – zniekształcając brzmienie wyrazów; gubienie się w tekście, przeskakiwanie, opuszczanie linijek tekstu lub całych jego partii; mylenie kierunku czytania;

- w rysowaniu – zmiany kierunku (np.: rysowanie szlaczków od strony prawej do lewej, rysowanie linii pionowych z dołu do góry, a kolistych ruchem zgodnym z ruchem wskazówek zegara); nieprawidłowe odwzorowywanie kształtów geometrycznych; zakłócenia proporcji elementów; niewłaściwe rozplanowanie w przestrzeni (rysunki chaotyczne i bezładne); rysunki postaci ludzkiej uproszczone;
- w wypowiedzaniu się – kłopoty z określeniem miejsca przedmiotów na ilustracji i ich wzajemnych relacji;
- w innych przedmiotach szkolnych – słaba orientacja na mapie; mylenie pojęć przestrzennych i geometrycznych; pomyłki przy zmianie kierunku i miejsca w rzędzie oraz w szeregu; problemy ze zrozumieniem pojęć z zakresu gramatyki i ortografii.

Powyższe problemy mogą wpływać na tempo uczenia się języka polskiego, języka obcego, matematyki, geografii, fizyki oraz obniżać sprawność fizyczną. Mogą powodować niezrozumienie czytanego tekstu, a przez to niemożność nauczenia się czy zapamiętania zawartych w nim treści, zeszyty mają wygląd nieporządnny i często błędnie jest to interpretowane jako niedbalstwo z winy dziecka.

Aby dziecko mogło uniknąć wyżej wymienionych trudności należy już od 3 roku życia, przygotowywać go do rozumienia stosunków przestrzennych oraz określania kierunków w schemacie ciała i w przestrzeni. Ćwiczenia powinny stanowić dla dziecka zabawę i służyć jednocześnie kształtowaniu prawidłowych relacji pomiędzy nim a osobami dorosłymi i rówieśnikami.

U trzylatków należy kształtować świadomość schematu własnego ciała poprzez zachęcanie do współtworzenia schematu postaci człowieka za pomocą różnorodnych technik plastycznych, uświadamiać relacje pomiędzy własną osobą a otoczeniem.

U czterolatków należy kształtować świadomość schematu własnego ciała ale i drugiej osoby, zachęcać do tworzenia rysunku postaci – wskazywać na detale, części ciała, wdrażać do rozumienia i stosowania pojęć związanych z miejscem dziecka w przestrzeni i położeniem przedmiotów wokół niego.

Pięciolatków należy dodatkowo wdrażać do ujmowania właściwych proporcji na rysunku oraz zachęcać do wykonywania prostych poleceń związanych z poruszaniem się w przestrzeni.

U sześciolatków należy głównie kształtować orientację w przestrzeni oraz wdrażać do pełnego rozumienia poleceń związanych z poruszaniem się w określonych kierunkach. Sześciolatki powinny określić miejsce drugiego człowieka w przestrzeni oraz miejsca przedmiotów względem własnej osoby i innych obiektów.

Anna Zynek
Psycholog